

A könyvtárközi kölcsönzés és dokumentumszolgáltatás története és fejlődése Kínában

Bevezetés

A dokumentumszolgáltatás történetét Kínában a 17. századig lehet visszavezetni, a Ming-dinasztia utolsó évtizedeire és a Csing-dinasztia uralkodásának kezdetére. A híres könyvbarát, *Rong Cao* (1613–1685) „Egyezmény a régi könyvek körözteséről” c. könyvében (*Agreement of Ancient Books Circulation*) leírja a folyamatot. A könyvtárak átnézték egymás gyűjteményét, összeállították a „kívánságlistát”, lemásolták a szükséges könyvet, és ezeket cserélték. Aki szeretett volna egy könyvet kölcsönkapni egy másik könyvtártól, meg kellett mutatnia saját katalógusát, és csak akkor kaphatta meg a kért könyvet, ha a „küldő” könyvtár is talált cserére alkalmas művet az ő állományában. Cserélni mindig azonos számú könyvet kellett. Az eredeti mű mindig a helyén maradt, csak a másolatokat adták át. Már Cao is utal arra, hogy sok könyvtár féltve őrizte állományát, másolatokat sem készített, ezért sok mű elveszett a természeti vagy ember okozta katasztrófák következtében.

Az első, korszerű értelemben vett könyvtárközi kölcsönzési szabályzat 1924-ben jelent meg a „Shanghai Library Constitution” c. dokumentumban, az első könyvtárközi kölcsönzési művelet pedig a *Pekingi Könyvtár* (ma *Nemzeti Könyvtár*) bonyolította 1927-ben. Formálisan a könyvtárközi kölcsönzés az 1950-es években kezdődött. 1957-ben a *Külügyminisztérium* jóváhagyta a könyvek országos koordinálási projektjét (*National Coordination Project of Books*), amelynek célja az országos és a regionális központi könyvtári bizottság létrehozása, valamint a könyvek és folyóiratok központi katalógusának kialakítása volt. Két országos központi könyvtári bizottság alakult, Pekingben és Sanghajban, továbbá kilenc regionális központi könyvtári bizottság. A régió túli könyvtárközi kölcsönzés korlátozott volt, elsősorban a rossz kommunikációs lehetőségek miatt. A kulturális forradalom idején (1966–1976) a könyvtárközi kölcsön-

zést is betiltották mint az ismeretek terjesztésének egyik módját.

Az 1978-ban indult reformok a könyvtári világban is éreztették hatásukat. A központi katalógus hiánya miatt a forrásmegosztás nem volt elég hatékony, a könyvtárközi kölcsönzés azóta is régióin belül folyik, vagy azon a könyvtári hálózaton belül, amelyhez az adott könyvtár tartozik. 1990 után a kínai könyvtárakban is megkezdődött az internet használata, kialakultak a helyi hálózatok, mint például a 19 könyvtárat és információs intézetet összefogó *Sanghaji Terület Információs Forrásainak Hálózata* (*Shanghai Area Information Resources Network = SIRM*). Az országos rendszer kialakítását a Nemzeti Könyvtár szervezte, a 122 könyvtár és információs intézet részvételével tartott megbeszélésen egyeztették az országos dokumentumszolgáltatás rendszerét.

A dokumentumszolgáltatási rendszer fejlesztését a következő okok támasztják alá:

- 1990-től kezdve a világon mindenütt érezhető a nyomtatott állományok csökkenése, amit részben a dokumentumok áremelkedése indokol. A kínai könyvtárak költségvetése is csak az áremelkedés töredékével nő. Miután Kína csatlakozott a *Világkereskedelmi Szervezethez* (*World Trade Organization*), megtiltották a folyóiratok másolását. Mindez azt eredményezi, hogy a könyvtárak nem képesek kielégíteni olvasóik igényeit.
- Gyorsan növekszik a digitális források száma. A felhasználók bármely témakörben közvetlenül tudnak az interneten keresni, ugyanakkor a teljes szövegű dokumentumok nagy része a szerzői jogi kötöttségek miatt nem elérhető. Sem az ingyenes, sem a térítéses elektronikus forrás azonban nem elégíti ki úgy a felhasználói igényeket, mint a nyomtatott dokumentum, vagyis a dokumentumszolgáltatás nélkülözhetetlen, a

könyvtári együttműködés és forrásmegosztás lényeges részét képezi.

A dokumentumszolgáltatás helyzete

Országos szintű szolgáltatások Ezen a szinten négy intézmény működik:

- **Kínai Egyetemi Könyvtár és Információs Rendszer** (Chinese Academic Library and Information System = CALIS),
- **Kínai Egyetemi Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Könyvtár** (Chinese Academic Humanities and Social Sciences Library = CASHL),
- **Országos Tudományos és Műszaki Könyvtár** (National Science and Technology Library = NSTL),
- **Kínai Nemzeti Könyvtár** (National Library of China = NLC).

CALIS (www.calis.edu.cn)

A CALIS-t eredetileg a kínai kormány hozta létre, az Oktatási Minisztérium felügyelete alatt működik. A kínai felsőoktatásban működő három nyilvános szolgáltatás egyike, és egyúttal a kínai egyetemi könyvtárak konzorciuma (Chinese Academic Library consortium). Célja a felsőoktatást támogató információs infrastruktúra kiépítése, az egyetemi könyvtárak közötti forrásmegosztás javítása, jobb könyvtári szolgáltatások nyújtása, az egyetemi könyvtárak fejlesztésének meggyorsítása. A tagkönyvtáraknak nyújtott szolgáltatások az adatbázisok közös beszerzésére, a központi katalógus fejlesztésére, a könyvtárközi kölcsönzésre és dokumentumszolgáltatásra, a digitális könyvtári modell tervezésére és a képzésre összpontosítanak.

1996 óta kiépült egy háromszintű szolgáltatási hálózat. Az irányítást az országos központ (*Natio-*

nal Administrative Center) végzi, a szolgáltatásokért, beleértve a dokumentumszolgáltatást is, az országos és a regionális központok a felelősek. 15 tartományi központ biztosítja a CALIS teljesítőképességét az összes egyetemre kiterjedő szolgáltatásban. A CALIS dokumentumszolgáltató hálózata 2004-ben létesült. A hálózatban a könyvtárak kétféle minőségben vesznek részt: szolgáltatóként és felhasználóként. A szolgáltató szerepet vállaló könyvtárak további szerződések nélkül kiszolgáltathatják az egyedi könyvtárakat. A kéréseket közvetlenül a szolgáltatókhoz lehet küldeni, időt és pénzt takarítva meg ezzel. 2004. évi adatok szerint mintegy 40 egyetemi könyvtár működött szolgáltatóként. A CALIS hálózata alkalmazta Kínában elsőként az ISO ILL szabványt. Az online közös katalógus építésében valamennyi tagkönyvtár részt vesz, ez Kínában a legnagyobb bibliográfiai adatbázis. Nagyságát (2006. augusztusában) az 1. táblázatban lévő adatok szemléltetik. A több mint 1,9 millió bibliográfiai rekordot 7 millió lelőhelyre-kord egészíti ki. A havi gyarapodás átlagosan 12 ezer rekord. A rekordokat UTF-8 formában tárolják. Minden rekordban kötelező és opcionális mezők vannak: az „Egyszerű” katalógusban csak a kötelező mezők találhatók, míg a „Részletes”-ben az opcionálisak is.

A központi katalógus mellett a CALIS dokumentumrendelést is lehetővé tesz: a felhasználók a rekord mögött lévő könyvtárközi ugrópontról küldhetik el kéréseiket, és követhetik azok teljesítését. A szolgáltató könyvtárak pénzt kapnak arra, hogy rendelőknek árengedményeket tudjanak adni. Például, egy közép-nyugat kínai egyetemi könyvtár a CALIS-től minden megrendelt dokumentum esetében 50%-os támogatást kaphat, egy észak-keleti egyetemi könyvtár pedig 70%-osat.

1. táblázat

A CALIS központi katalógusát jellemző adatok (2006. augusztus)

Dokumentumtípus	„Részletes” katalógus	„Egyszerű” katalógus	Összesen
Kínaiul Könyvek	1 109 118	13 843	1 122 961
Időszaki kiadványok	25 441	5 195	30 636
Régi könyvek	21 422	56	21 478
Nyugati nyelveken Könyvek	632 697	21 443	654 140
Időszaki kiadványok	22 837	2 604	25 441
Japánul Könyvek	83 108	17 108	100 216
Időszaki kiadványok	885	497	1 382
Összesen	1 895 508	60 746	1 956 254

CASHL (www.cashl.edu.cn)

Ezt az intézményt is az Oktatási Minisztérium hozta létre 2004-ben az egyetemi könyvtárak támogatására. A tartalomjegyzék-adatbázis a *Pekingi Egyetem* és a *Fudan Egyetem* állományában lévő négyezer külföldi bölcsészet- és társadalomtudományi folyóiratot tartalmazza, főleg a 2002 után megjelent számokat. A kéréseket az országos központ átlagosan három napon belül teljesíti. A CASHL folyóirat-katalógusa a CALIS szolgáltatási hálózatára épül. A szolgáltatást hét egyetemi könyvtárban működő CASHL-központok nyújtják. Minden évben számos olyan rendezvényt tartanak, amelyeken árengedményeket adnak. A 2. táblázat – példaként – a 2006. évi rendezvényeket sorolja fel.

NSTL (www.nstl.gov.cn/index.html)

A nagy országos könyvtárak és információs kutatóintézetek együttműködésével létrehozott virtuális könyvtár a tudományos és műszaki dokumentumforrások megosztására és beszerzésére épül. Tíz tagkönyvtára van, köztük a *Kínai Tudományos Akadémia Könyvtára (Library of Chinese Academy of Sciences = LCAS)*, a *Kínai Tudományos és Műszaki Információs Intézet*, a *Kínai Országos Kémiai Információs Központ* stb. Az NSTL magában foglalja a Kínai Tudományos Akadémia, a különböző minisztériumok és bizottságok intézeteinek forrásait. Az NSTL hálózata a külföldi folyóiratok, konferenciakiadványok, könyvek, disszertációk, szabadalmak és szabványok kereshető adatbázisát szolgáltatja. Az adatbázisok közel 4 millió rekordot tartalmaznak, és további 10 millió rekord

van a mintegy 12,5 ezer nyugati folyóiratból (1995-től), több mint 3 millió rekord a külföldi konferenciakiadványokból (1985-től) és közel 1 millió rekord az NTIS-től (*National Technical Information Service*, USA, 1978-tól). Az NSTL regisztrált egyéni és intézeti felhasználói másolatrendeléseiket közvetlenül tudják intézni.

NLC (www.nlc.gov.cn/en/indexen.htm)

Az NLC önálló intézmény, állományát tekintve az ötödik helyet foglalja el az USA, Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország nemzeti könyvtára után. Nagy kutatókönyvtár, a publikációk országos letéti helye, a köteles példány törvénynek köszönhetően itt található a kínai könyvek teljes gyűjteménye. További feladatai: a bibliográfiai rekordok és a digitális könyvtárak országos központja, a könyvtári kutatás-fejlesztés központja, a korszerű technológia kutatásának és alkalmazásának a központja, vezető szerepe van a szabványosításban, a digitalizálásban és a könyvtári hálózat építésében. Szolgáltatásait a központi kormány, a kutató-, oktató- és termelőintézetek olvasói és a nagyközönség veszi igénybe. Felelős a könyvtárak együttműködéséért és a kiadványcseréért országban belül és nemzetközi szinten.

Az NLC Dokumentumszolgáltató Központját 1997-ben hozták létre, működése a Nemzeti Könyvtár forrásaira és adatbázisaira, valamint a háttérszolgáltatásokat nyújtó könyvtárak és információs ügynökségek forrásaira épül. A kölcsönzéshez a világ 63 országából több mint 500 könyvtárral alakított ki kapcsolatokat.

2. táblázat

A CASHL árengedményes rendezvényei 2006-ban

Időpont	Tevékenység	Tartalom
Március 6–19.	A kétéves fennállás ünneplése	Ingyenes szolgáltatás a CASHL-állomány felhasználóinak
Május 15–28.	Éves akciós hetek	Ingyenes szolgáltatás a CASHL-állomány felhasználóinak
Szeptember 1–10.	Szolgáltatási hét a pedagógusnap alkalmából	Ingyenes szolgáltatás pedagógusoknak a CASHL-állományból
November 1–15.	Akciós hetek a disszertációk támogatására	Ingyenes szolgáltatás a 2007-ben végző hallgatóknak a CASHL-állományból
Egész évben	A nyugati terület dokumentumtámogatása	A nyugati területen lévő egyetemek oktatási és kutatási tevékenységének támogatására, valamint a Nyugati Fejlesztés nemzeti stratégiájának támogatására a CASHL minden dokumentumot 2 jüanért szolgáltat a CASHL-állományok nyugati tagjainak, és ingyenesen az akciós héten

Regionális és helyi szolgáltatások

Az egyetemi könyvtárak regionális és helyi dokumentumszolgáltató hálózatokba tömörülnek. Ezek működése a CALIS és a CASHL regionális központjaira épül, de mindegyiknek megvannak a maga sajátosságai. Példák:

- *Jiangsui Egyetemek Együtműködési Hálózata (Jiangsu Universities' Document Resources Sharing Cooperation Network)* A hálózat 1995-ben indult a *Jiangsu Tartomány Oktatási Bizottsága* által kezdeményezett információs forrásokra, együttműködésre és megosztásra irányuló projektként. A hálózat keretében évente kétszer, májusban és novemberben egyetemes könyvtári kártyát adnak ki. A tagkönyvtárak évente egyszer konferenciát tartanak a tartomány fővárosában, Nanjingban. Ezen áttekintik az elmúlt évi eredményeket és a következő év feladatait. A kártyát a tanárok és a hallgatók kapják az egyetem által megállapított letéti díj ellenében (általában 100 jüan), 5 jüant fizetnek az előállításért és a szolgáltatásért. Egyszerre négy dokumentumot lehet kölcsönözni, a kölcsönzési idő 30 nap. A kártya 50 jegyet tartalmaz, amiből a kölcsönzésre, a másolásra, az olvasóterem használatára 1-1 jeggyel kell fizetni. A felhasználó visszakérheti a letéti összeget, vagy megújíthatja kártyáját arra az időtartamra, ameddig a kölcsönvett dokumentumok nála vannak.
- *XianLin Oktatási Szövetség és Egyetemi Dokumentum-forrásmegosztó Koalíció* Nanjing keleti városrészében (*XianLin Education Union & Universities' Document Resources Sharing coalition in the Eastern city of Nanjing*) Az *Oktatási Szövetséget* a *Xianlin Egyetemi Város* alapította 2004-ben, kilenc egyetem részvételével. A tervek szerint a kölcsönzés és másolás ingyenes kártyával vehető igénybe. A földrajzi közelséget kihasználva három nanjingi egyetem könyvtára konzorciumot alakított, amelynek keretében az intézmények oktatói és hallgatói – a kölcsönzés kivételével – igénybe vehetik a tagkönyvtárak szolgáltatásait.
- *Sanghaji Információs Források Hálózata* 1994-ben konferenciát szerveztek 19, a tudományos kutatásban, az egyetemeken és a főiskolákon, valamint a közszolgálatban működő könyvtár és információs intézet számára információs tudományos szakemberek részvételével. A konferencián az intézményeket igazgatók képviselték. Az itt elfogadott három fontos dokumentum egyike a Sanghaji terület információs forrásainak hálózatát szabályozta. Egy következő, 1999-ben tartott konferencián az egyetemi, tudományos és köz-

könyvtárak közötti internetkapcsolat létesítését szorgalmazták. A SIRN a regionális, több rendszert összekötő hálózat modellje lett. Tagjainak száma 78-ra nőtt. Könyvtárközi kölcsönzési rendszere lehetővé teszi, hogy a tagkönyvtárak keressenek egymás katalógusaiban, kölcsönözzenek, és a kérő könyvtár megrendelése alapján eljuttassák a kért könyvet az olvasóhoz. A tagkönyvtárak olvasóit és az elektronikus kártyával rendelkező könyvtárakat nyilvántartásba veszik, ők a szolgáltatásokat díj ellenében vehetik igénybe.

Egyedi könyvtárak

Amellett, hogy a könyvtárak egy konzorcium tagjai, dokumentumszolgáltatási szerződést is kötnek a szakkönyvtárakkal. Például a *Tsingua Egyetemi Könyvtárban* 1995-ben hozták létre a dokumentumszolgáltató részleget. Számos belföldi és külföldi könyvtárral kötöttek szerződést, köztük a BL DSC-vel, a UMI-jal és az OCLC-vel. A szolgáltatást az egyetem regisztrált hallgatói, a karok és más egységek munkatársai vehetik igénybe. Más könyvtárak és olvasók is használhatják letéti számla nyitásával. A webalapú adatbázis-szolgáltatás 1999-ben indult. A szerzői jogi köztötségek miatt az egyetemen korlátozott a könyvtárközi kölcsönzés. Kétféle út járható: az olvasó kérésével felkeresi a dokumentumszolgáltató részleget, vagy olvasójegyet becseréli nyilvános könyvtárközi kártyájára, és maga kölcsönöz.

Problémák – javaslatok

A meglévő problémák megoldására tett javaslatokat néhány jó példa támasztja alá.

- A gondolkodásmód és a könyvtárak értékelésének a megváltoztatása A dokumentumszolgáltatás sok könyvtár számára nem fontos, és sok helyen nem is működik. Ahol ilyen szolgáltatás van, ott is általában csekély mértékű. Sok könyvtáros úgy gondolja, hogy a pénzt nyomtatott dokumentumokra kell költeni, és a dokumentumszolgáltatást igénylők fizessék meg a teljes költséget. Más szóval nem gondolnak arra, hogy engedményt adjanak a könyvtár költségvetése terhére. A gyakorlatban az állománygyarapítási mutatók általában a legfontosabbak a könyvtári teljesítmény mérésében, a dokumentumok használatával és a felhasználói igények teljesülésével nem törődnek. Az egyetemi könyvtárak állományának nagyságát szabványok írják elő. Az alapvető követelményeket a 3. táblázat tartalmazza. Az a tapasztalat, hogy az állományok

nagymértékben fedik egymást és a Nemzeti Könyvtár állományát. Például a Pekingi Egyetemen 1200 külföldi folyóirat található, ezek egyharmada megvan a Nemzeti Könyvtárban is, a Tsinghua Egyetemi Könyvtárban ez az átfedés az állomány felét jelenti, míg a Kínai Tudományos Akadémiára járó 1200 folyóirat kétharmada a Nemzeti Könyvtárban is megtalálható.

- Jogi szabályozás A dokumentumszolgáltatásnak egyelőre nincs jogszabályi háttere.
- Az irányítási rendszer elmozdítása a koordinálatlantól az egységes felé A kínai könyvtári rendszer három részből áll: az egyetemi, a szak- és a közkönyvtárakból. Bár a könyvtárak 80%-a valamely konzorcium tagja, az együttműködési struktúra laza, a dokumentumszolgáltatás kényelmetlen, az átfutási idő hosszú, sok az elutasított kérés. Feltétlenül szükség van egy olyan szervezetre létrehozására, amely át tudja tekinteni a rendszerek integrálását, az állományok irányítását és hasznosítását, az adatbázisok fejlesztését és a forrásmegosztás központi megközelítését. A SIRD példája országos, regionális és helyi szinten egyaránt követhető. A *Kínai Könyvtárak Egyesülete (Library Society of China)* valószínűleg fontos szerepet tud játszani koordinátorként.
- Központi katalógusok építése Néhány központi katalógus már létezik, mint a CALIS OPAC-ja és könyvtárközi kölcsönző rendszere, a CASHL központi katalógusa, az NTSL központi katalógusa, az LCAS *Központi Szolgáltató Rendszere (Union Service System)* és az *Uni Retrieval System (URS)*. Az URS a Jiangsu tartományban

található egyetemi könyvtárak központi katalógusa. A CALIS OPAC-jától abban különbözik, hogy valójában egy virtuális közös katalógus, azaz egyszerre lehet az egyetemi OPAC-okban keresni. Minden találati rekordban megvan az úrpont a dokumentumszolgáltatáshoz. Ez a rendszer példaként is szolgálhat.

- A szolgáltatási díj és alkalmazási engedély csökkentése A dokumentumszolgáltatás költségigényes. A kínai könyvtárak közös álláspontja, hogy térítéses szolgáltatás legyen, a felhasználók fizessenek érte. A szolgáltatók többsége felszámítja a költségeket, míg néhány intézmény, mint a CASHL, különböző engedményeket tesz. Példaként szolgáljon a Tsinghua könyvtár politikája. Itt az árak a következők voltak: egy dokumentum pekingi könyvtárból 15 jüan, más kínai könyvtárból 25 jüan, tengeren túli könyvtárból vagy információs ügynökségtől 150 jüan, egy disszertáció a Bell & Howelltől 400–500 jüan. Azután, hogy a könyvtár költségvetésébe a dokumentumszolgáltatás is bekerült, a következő engedményeket tették: mennyiségi korlátozás nélkül rendelhetők a hazai könyvtárakból a folyóiratcikkek, konferenciaelőadások, könyvek, disszertációk és szabadalmak másolatai, míg korlátozott a hazai könyvtáraktól a szabványok, kutatási jelentések és egyéb dokumentumok másolatának kérése, és a külföldi rendelés. A korlátok: húsz cikket rendelhet egy doktori témavezető és tizet egy professzor. A 4. táblázat az engedményes árakat tartalmazza, amit a felhasználónak fizetnie kell.

3. táblázat

A felsőoktatásban nyilvántartott intézetekben az állományok nagyságának alapvető szabványa

Az egyetem típusa	Állomány (könyvek száma/hallgató)	(könyvek száma/hallgató)
Tudományegyetem	100	4
Pedagógia egyetem	100	4
Pénzügyi, politikai és jogi főiskola (college)	100	4
Nyelvi és irodalmi főiskola (college)	100	4
Nemzetiségi iskolák (nationality schools)	100	4
Műszaki főiskolák	80	3
Művészeti iskolák	80	4
Mező- és erdőgazdasági főiskola	80	3
Orvostudományi főiskola	80	3
Testnevelési főiskola	70	3

4. táblázat

A Tsinghua Könyvtár dokumentumszolgáltatásának engedményes árai

Dokumentumtípus	Hazai szolgáltatótól (jan/dokumentum)	Külföldi szolgáltatótól (jú-an/dokumentum)
Folyóiratok és konferenciakiadványok	8	30
Könyvek	2 (Hong Kongból 100)	150
Disszertációk	30	155 (hagyományos csatornán, egyébként az ár 30%-a)
Szabadalmak	10	Az ár 30%-a
Szabványok	Az ár 30%-a	Az ár 30%-a
Kutatási jelentések	Az ár 30%-a	Az ár 30%-a

Hasonló árengedményeket más egyetemeken is bevezettek, például a Pekingi Egyetemi Könyvtárban és a Wuhan Egyetemi Könyvtárban.

- Nagyobb figyelmet kell fordítani a statisztikára és a felmérésekre, a dokumentumszolgáltatás teljesítménymérésének fokozása A dokumentumszolgáltatásról nincs országos szintű statisztika és értékelés. Adatokat nehéz kapni, mivel a könyvtáraknak sincsenek részletes kimutatásaik. Kivételt képez a CASHL, amely részletes adatait a honlapján teszi közzé. Néhány más könyvtár is végez felméréseket, mint a Nemzeti Könyvtár, a Tsinghua, a Fudan és a Wuhan Egyetemi Könyvtár.
- A szolgáltatás tartalmi bővítése, az olvasók tájékoztatásának és a szolgáltatás elérhetőségének növelése Sok könyvtár passzívan várja a felhasználók jelentkezését, sok olvasó nem ismeri a dokumentumszolgáltatást, arról sem tudnak, hogy joguk van a szolgáltatás igénybevételére. Akik hallottak már róla, azok sem ismerik a részleteket. Jó példával a Tsinghua, a Pekingi, a Sanghai Jiao Tong, a Wuhan, a Xiamen és a Nanjing Egyetem könyvtárai szolgálnak, ahol részletes ismertető várja az olvasókat. A legtöbb könyvtár azonban egyáltalán nem szolgálja ki a nem egyetemi olvasókat, vagy csak minimális szinten. A CASHL és az NSTL közvetlen másolatrendelési lehetőségével csak a képzett felhasználók tudnak élni. A könyvtárak elveszthetik a tapasztalatlan felhasználókat, ezért fontos a dokumentumszolgáltatás támogatása és a felhasználók képzése.

Következtetések

Kínai könyvtári körökben mindenki egyetért abban, hogy szükség van a dokumentumszolgáltatás bő-

vítésére. A létező rendszerben elméletileg minden dokumentumot tudnak szolgáltatni, amíg a felhasználónak elég pénze és türelme van. A felhasználó szempontjából fontos tényezők a kényelem és az olcsóság.

A könyvtárakat érintő kérdéseket nemcsak az egyedi könyvtárak szintjén kell megvitatni, hanem országos szinten is. A hatékony dokumentumszolgáltatás a hatékony és átfogó állományfejlesztés és a naprakész és pontos katalógus elérhetőségének a függvénye. A források közös fejlesztése és megosztása az egyik legégetőbb kérdés Kínában.

A Google-hoz hasonló, kínai fejlesztésű keresőmotor a Baidu (www.baidu.com), amelynek szintén van könyvkereső projektje (Baidu Book Search project). Ebben a Pekingi Egyetem Könyvtára, a LCAS, a kínai digitális könyvek legnagyobb kereskedelmi adatbázisa, a Chaoxing Digital Library, a Susheng Digital Books Gateway és az Apabi Digital Resource Platform vesz részt. A kínai előírások szerint egy könyvtár csak saját olvasóinak engedheti meg a digitális gyűjtemények használatát. A Baidu egyik szolgáltatása, hogy kereső platformot és ugrópontot ad a digitális könyvtári gyűjteményekhez ahelyett, hogy szkennelné, másolná vagy tárolná a könyvtárak könyveinek teljes szövegét. Egy másik Baidu-projekt az elektronikus szolgáltatókkal való együttműködést célozta meg, több mint száz kiadóval írtak már alá megállapodásokat. Elképzelhető, hogy a jövőben a Baidu teljes könyvszövegeket is fog szolgáltatni.

Kínában az internet elérhetősége az 1999. évi 3,7%-ról 2005-re 27,8%-ra nőtt, azaz hét év alatt a 7,5-szeresére. Változnak az olvasói szokások, és a kiadó–könyvtár–olvasó kapcsolat. A könyvtárak-

nak szolgáltató cégek, mint a kiadók vagy az adatbázis-szolgáltatók a könyvtárak mellőzésével közvetlenül is kapcsolatot tudnak létesíteni az olvasókkal. A dokumentumszolgáltatást igénybe vevők általában a kutatásban foglalkoztatottak, és az interneten nem könnyű egy anyaghoz ingyenesen hozzájutni. Még ha egy kiadó a könyvtáron keresztül közvetlenül az olvasóhoz juttatja el a teljes szöveget, érdekeik eltérőek: az egyik kereskedelmi, a másik nonprofit szervezet. Működési módszereik is eltérőek, a könyvtárak támogathatják a szolgáltatást, szakmai segítséget adhatnak az olvasóknak.

A szerzői jogi rendszerben is van kettősség: eltérők az érdekei a jogtulajdonosoknak és a felhasználóknak, beleértve a könyvtárakat. A fejlett országokban már működik a *közkölcsonzési jog* (Public Lending Right), erre azonban Kína még nincs fel-

készülve. Kínának a *Világkereskedelmi Szervezethez (World Trade Organization)* való csatlakozásával a szellemi tulajdonvédelmi jogokat össze kell hangolni a nemzeti szabályozással. Ennek szorgalmazása a kínai tudósoknak is érdeke.

Összefoglalva: a dokumentumszolgáltatás mindaddig hasznos lesz, ameddig nyomtatott dokumentumok léteznek a digitalizált anyagok drágasága, a szerzői jogvédelem és a tudásmegosztás közötti ellentmondás miatt.

/FANG, Conghui: The history and development of interlibrary loans and document supply in China. = Interlending & Document Supply, 35. köt. 3. sz. 2007. p. 145–153./

(Viszocsekné Péteri Éva)